

Lövsta, Hässelby villastad

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2

Hässelby villastad 36:1
Spånga socken
Stockholms kommun
Stockholms län
Uppland

Reidar Magnusson

Lövsta, Hässelby villastad

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2

Hässelby villastad 36:1
Spånga socken
Stockholms kommun
Stockholms län
Uppland

Reidar Magnusson

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB.

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2021

Samtliga foton av Andrea Olausson om inget annat anges.

Omslag: Högen L2014:7899 från väster. Foto Reidar Magnusson.

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande 931113 och 931116.

ISBN 978-91-7453-939-4

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	5
Syfte, metod och genomförande	5
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Utredningsresultat	8
Tolkning och utvärdering	11
Referenser	12
Kart- och arkivmaterial	12
Otryckta källor	12
Litteratur	12
Tekniska och administrativa uppgifter	13
Bilagor	14
Bilaga 1. Schakttabell	14
Bilaga 2. Anläggningstabell	14

Figur 1. Undersökningsområdet ligger inom området markerat med en röd ring. Utdrag ur Terrängkartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

I december 2020 genomförde Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) en arkeologisk utredning i Lövsta, Stockholms kommun, på uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholms län. Vid utredningsgrävning togs 32 schakt upp om sammanlagt 480 m². Centralt i utredningsområdet påträffades då en härd, nu undersökt och borttagen. I övrigt påträffades inget av arkeologiskt intresse.

Inledning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har i december 2020 genomfört en arkeologisk utredning i Lövsta, Stockholms kommun, Stockholms län (figur 1). Anledning var att Stockholm Exergi AB avsåg att använda ett område som omfattar 28 000 m² av före detta odlingsmark som ett upplag av muddermassor för avvattnings. Länsstyrelsen bedömde att områdets fornlämningsbild krävde en arkeologisk utredning för att tillstyrka ändringen av markanvändningen. Projektledare var Reidar Magnusson.

Syfte, metod och genomförande

Syftet med utredningen var att ta reda på om dolda fornlämningar och andra kulturhistoriska lämningar fanns inom området och kunde beröras av det planerade arbetsföretaget. Resultatet från utredningen ska användas av Länsstyrelsen vid fortsatt tillståndsprövning i ärendet och utgöra underlag för eventuella kommande arkeologiska åtgärder. Resultatet ska också kunna användas i företagarens fortsatta planering.

Utredningen genomfördes i två etapper, varav den första bestod av kart- och arkivstudier, med tonvikt på historiska kartor över området. Tillgängligt kartmaterial var geometrisk avmätning från 1690, en karta från 1751, häradsekonomska kartan, generalstabskartan samt ekonomiska kartan. Därpå inventerades utredningsområdet. Vid denna inventering noterades eventuella lämningar som var synliga för blotta ögat samt lägen där förutsättningarna för dolda fornlämningar bedömdes som goda.

Ettapp 2 bestod av utredningsgrävning med grävmaskin på de lägen som bedömts som gynnsamma för dolda fornlämningar i ettapp 1. Schaktning skedde skiktvis ner till opåverkad marknivå. Vid schaktning påträffades en härd som undersöktes i sektion med handredskap för att fastställa dess status. Efter utredningen lades samtliga schakt igen.

Inmätning av schakt, terräng samt påträffade anläggningar skedde med RTK-GPS. Fotografering av närområdet, arbetets fortskridande, schakt och anläggningar skedde löpande.

Topografi och fornlämningsmiljö

Närområdet består av ett småkuperat landskap som delvis är bebyggt. Den naturliga topografin är påverkad av denna bebyggelse. Det gäller särskilt området där Lövsta avfallsanläggning är beläget, strax söder om utredningsområdet, som är den största industrifastigheten i området. Norr om utredningsområdet finns ett litet höglänt skogsparti som bland annat innehåller närområdets högsta punkt, Gåsberget. Här ligger också Gåseborg fornborg vilket är en av de större fornborgarna i denna del av länet (Carlström 2003). I väster ligger en av Mälarens många vikar, denna del av Mälaren kallas för Lövstafjärden. På andra sidan fjärden ligger Färingsö.

Utredningsområdet består nu av öppen jordbruksmark vilket även var fallet på äldre kartmaterial över området. Denna jordbruksmark är delvis inte längre brukad men har ännu inte börjat att växa igen. Utredningsområdets norra del har varit nyttjat för en handelsträdgård, lämningarna efter denna verksamhet var fortfarande synliga.

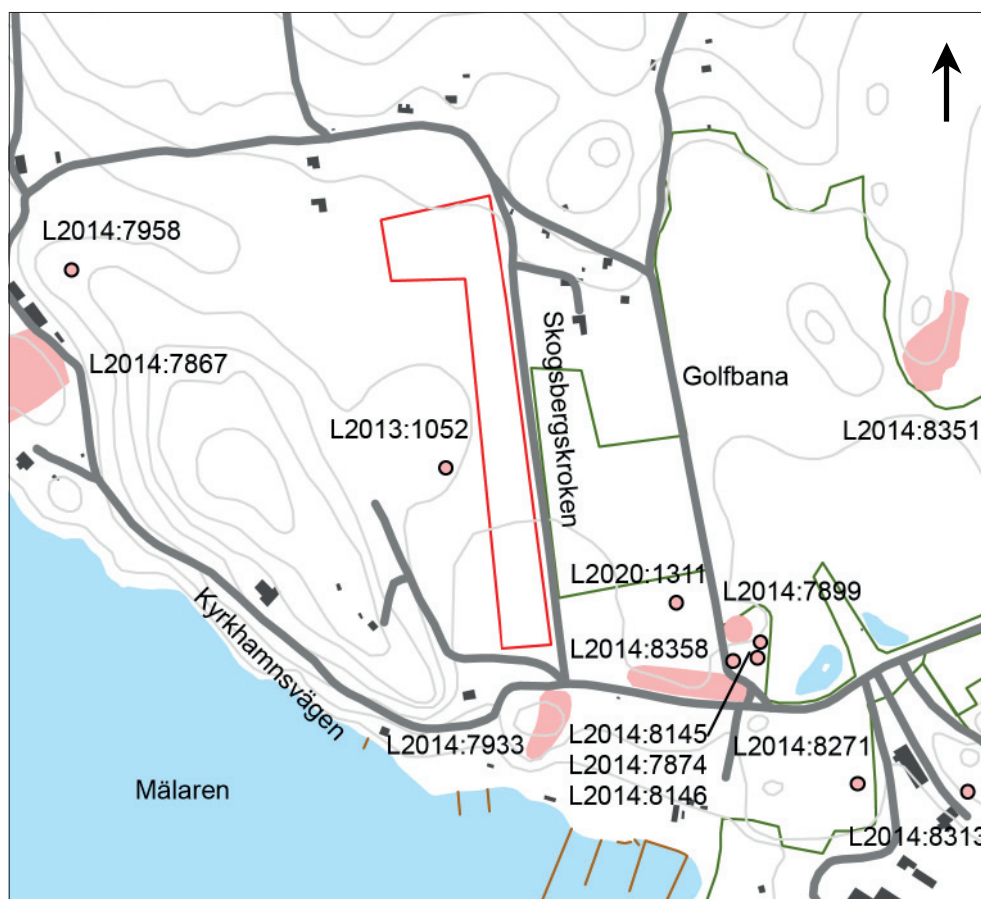
Närområdets fornlämningsbild domineras av gravfält som, med tanke på deras höjd över havet, hör till den yngre järnåldern. Dessa är omnämnda redan på 1600-talet i *Rannsakingar efter antikviteter* (Ståhle 1960) (figur 2, tabell 1).

I närheten av utredningsområdets södra del ligger ett kluster av fornlämningar som Lövsta gårdstomt (L2014:8358) och ett gravfält (L2014:7933). De äldsta skriftliga belägen för gårdstomten är från 1370 (Ortnamnsregistret). Boplatslämningar från yngre järnålder kan finnas på gårdstomten då den flankeras av två högar (L2014:7899 och L2014:8146), den förstnämnda är en av de största i Stockholm kommun. Högar dateras normalt till yngre järnålder. Tillträde till boplatsen borde under denna period skett från sydöst där två runstenar påträffats, dessa är numera flyttade.

Själva utredningsområdet var omkring 28 000 m² stort och avgränsades i öster av en väg och i söder, norr och väster av blandad igenväxande terräng, som i väster övergick mot skog. Höjderna inom utredningsområdet låg på 13–19 meter över havsnivå.

I närområdet har inga arkeologiska undersökningar skett. Däremot har flera arkeologiska utredningar genomförts i området mot Veddesta i nordöst (Sillén 2016; Ählström 2009; Magnusson 2020; Stenström 2020).

Figur 2. Närområdets fornlämningar och övriga kulturbeskrivna lämningar. Undersökningsområdet är utmärkt som en polygon med röda gränser centralt i planen. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:8 000.

Lämningsnr	Beskrivning	Antikvarisk bedömning
L2013:1052	Härd, undersökt och borttagen	Ingen antikvarisk bedömning
L2014:7867	Plats med tradition, uppgift om hög	Övrig kulturbeskrivna lämning
L2014:7874	Stensättning	Fornlämning
L2014:7899	Hög	Fornlämning
L2014:7958	Stensättning?	Övrig kulturbeskrivna lämning
L2014:7933	Gravfält, 29 runda stensättningar	Fornlämning
L2014:8145	Stensättning	Fornlämning
L2014:8146	Hög	Fornlämning
L2014:8271	Tidigare plats för runsten	Övrig kulturbeskrivna lämning
L2014:8313	Tidigare plats för runsten	Övrig kulturbeskrivna lämning
L2014:8351	Grav och boplatsoområde	Fornlämning
L2014:8358	Lövsta bytomt	Fornlämning
L2020:1311	Röjningsröse	Övrig kulturbeskrivna lämning

Tabell 1. Fornlämningar och övriga kulturbeskrivna lämningar i figur 2.

Utredningsresultat

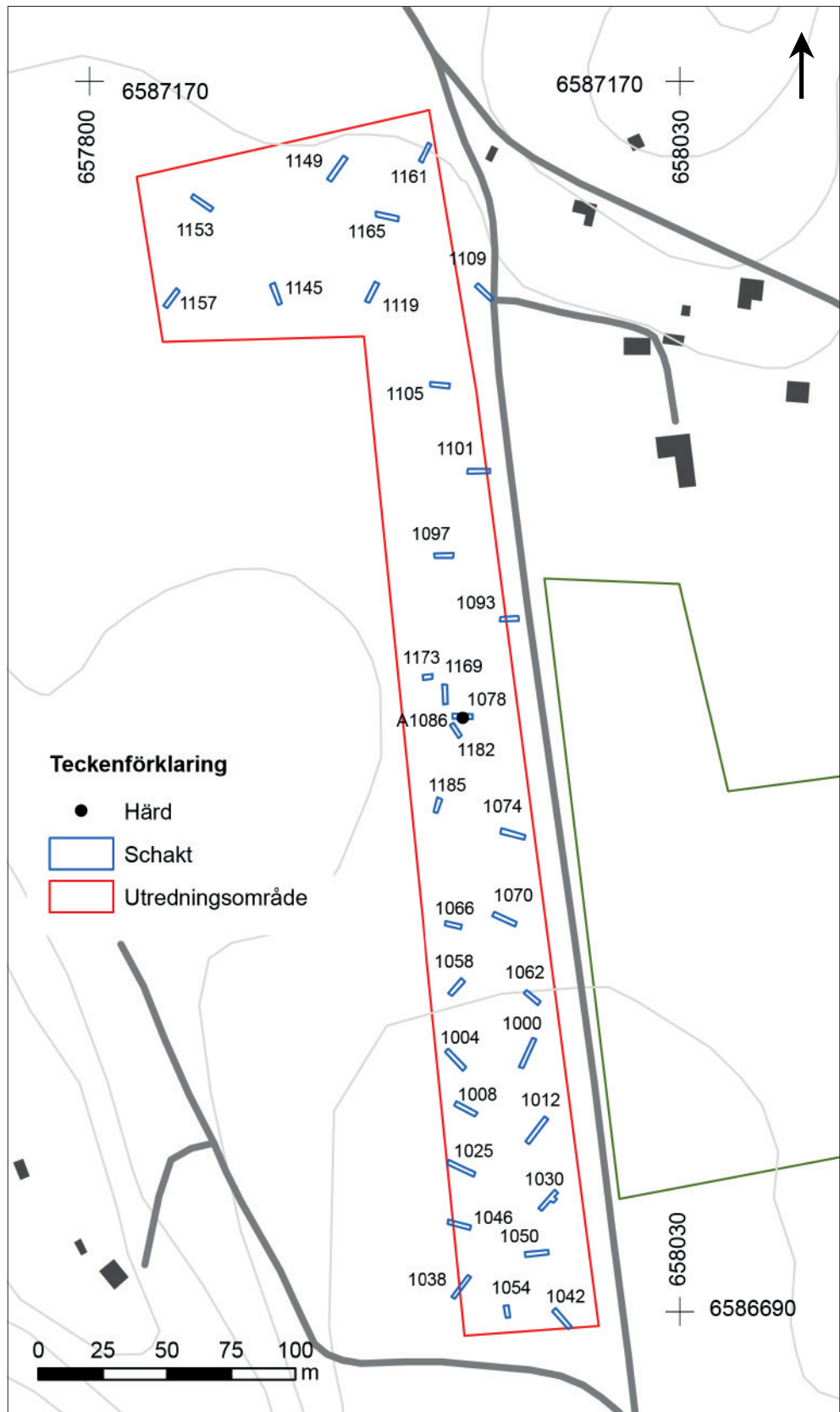
Vid den inledande inventeringen och kart- och arkivstudierna kunde det konstateras att utredningsområdets sydligaste delar i närheten av de sedan tidigare kända fornlämningarna hade störst potential för att innehålla dolda fornlämningar. Detta ledde till att detta område undersöktes med något tätare sökschakt under etapp 2.

Sammanlagt 32 schakt om 480 m² togs upp under etapp 2 (figur 3–5). I ett av dessa schakt påträffades en härd (L2021:7) (figur 6, bilaga 2). Den låg centralt i undersökningsområdet, i närheten av den tidigare undersökta och borttagna L2013:1052. Härden är i och med denna utredning att betrakta som undersökt och borttagen. Förutom denna så påträffades ingenting av arkeologiskt intresse.

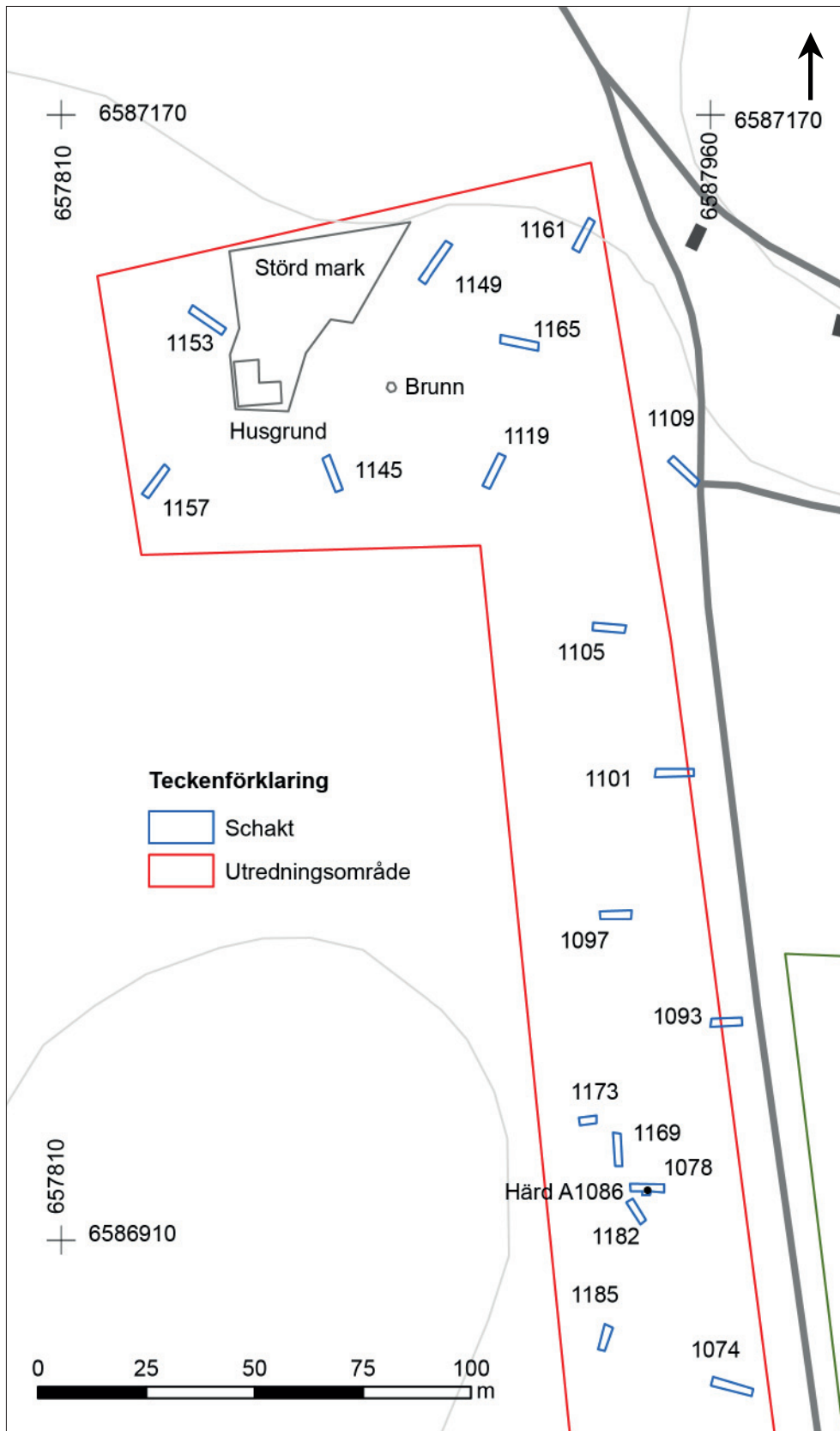
Södra delen av utredningsområdet var starkt påverkad av påförda sopor, matjordslagret var vitprickigt av krossat porslin. Den nordligaste delen av utredningsområdet bestod av en före detta handelsträdgård, här påträffades en modern brunn, större områden med nedgrävd sprängsten och i övrigt störd mark samt minst en grund efter ett växthus.

Figur 3. Schakt 1000 från nordnordöst.

Figur 4. Utredningens schakt. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:2 500.

Figur 5. Lämningarna som observerades efter handelsträdgården samt härdens läge. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:1 500.

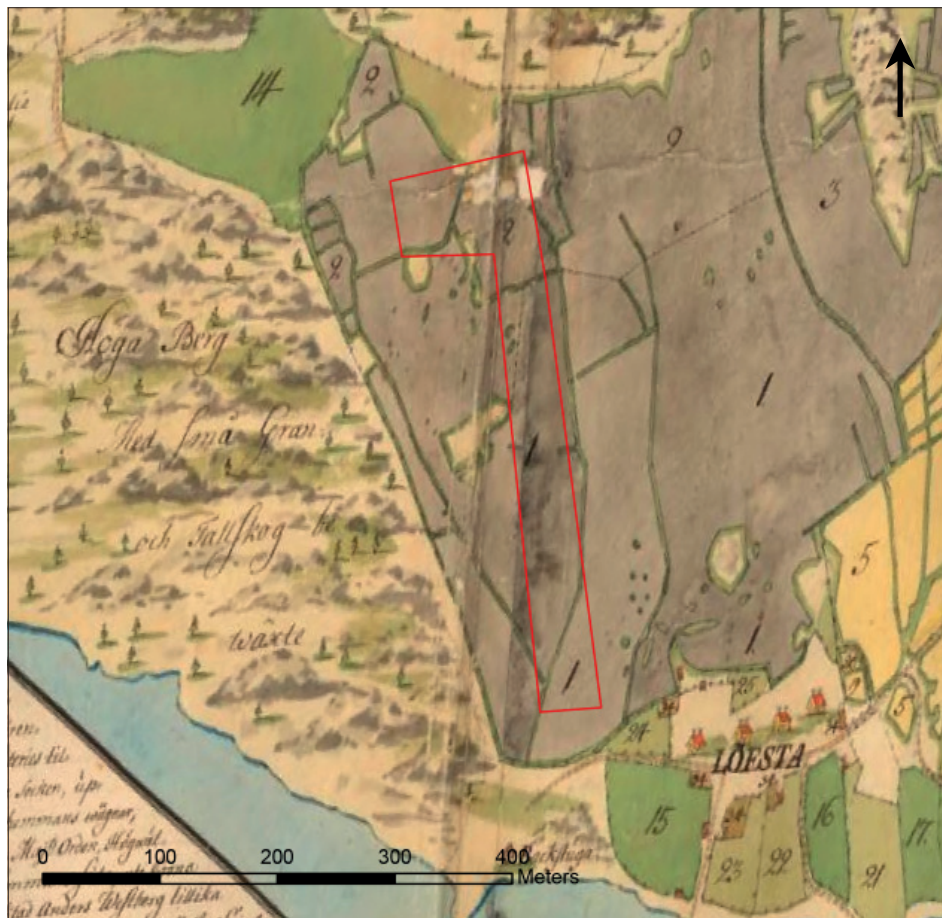

Figur 6. Härden (L2021:7) i sektion från norr.

Tolkning och utvärdering

Trots läget intill Lövsta bytomt (L2014:8358) och den närliggande högen (L2014:7899) påträffades enbart en härd (L2021:7) som kunde bedömas utgöra fornlämning. Området verkar trots sin närhet till bytomten inte varit brukat under järnålder/medeltid i någon större omfattning. Alternativt kan det exempelvis utgjort odlingsmarker vars ålderdomliga karaktär försvunnit under odling i modern tid.

Utredningen kunde genomföras i enlighet med undersökningsplanen.

Figur 7. Utredningsområdet som en röd polygon mot bakgrund ur en karta från 1751.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Lantmäteristyrelsen

Geometrisk avmätning A20:328-329. 1690

O rågbest samt deln av 1/2 mtl skatte A48-23:1. 1751

Rikets allmänna kartverk

Häradsekonomska kartan, Svartsjö, J112-75-13

Generalstabskartan 1873, Stockholm, J243-75-1

Ekonomska kartan, Hässelby villastad, J133-1017c53

Otryckta källor

Ortnamnsregistret

<https://www.isof.se/sprake/namn/ortnamn/ortnamnsregistret.html>>

Litteratur

Magnusson, R. 2020. *Vid Jordbro bytomt, Järfälla*. Stiftelsen Kulturmiljövård rapport 2020:60.

Sillén, P. 2016. *Ormbäcka*. Rapporter från Arkeologikonsult 2016:2690.

Stenström, Karin. 2020. *Odlingsrösen vid Ormbäcka*. Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3395.

Ståhle, C. I. 1960. *Rannsakingar efter antikviteter. Band 1*. Kungliga Vitterhetsakademien. Stockholm.

Ählström, J. 2009. *Växthusvägen*. Kulturmiljövård Mälardalen rapport 2009:42.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM20171
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-54352-20, 2020-12-03
<i>Kulturmiljöregistret uppdragsnr</i>	202001618
<i>Undersökningsperiod:</i>	18–22 december 2020
<i>Personal:</i>	Reidar Magnusson (projektledare) Andrea Olausson Andreas Forsgren
<i>Landskap:</i>	Uppland
<i>Län:</i>	Stockholm
<i>Kommun:</i>	Stockholm
<i>Socken:</i>	Spånga
<i>Fastighet:</i>	Hässelby villastad 36:1
<i>Fornlämning:</i>	–
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Koordinater:</i>	X657947/Y6586684
<i>Inmätningmetod:</i>	RTK-GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Inga dokumentationshandlingar utöver denna rapport.
<i>Fynd:</i>	Inga fynd tillvaratogs.

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt	Marksdrag och topografiskt läge	Undergrund	Djup (m)	Area (m ²)	Anmärkning
1000	Äldre odlingsmark med matjordslager	Brun lera	0,6	22	Dike i norr.
1004	Äldre odlingsmark med matjordslager	Brun lera	0,4	19	
1008	Äldre odlingsmark med matjordslager	Brun lera	0,4	17	
1012	Äldre odlingsmark med matjordslager	Brun lera	0,5	22	
1025	Äldre odlingsmark med matjordslager	Brun lera	0,5	22	
1030	Äldre odlingsmark med matjordslager	Brun lera	0,5	19	
1038	Äldre odlingsmark med matjordslager	Brun lera	0,6	16	
1042	Äldre odlingsmark med matjordslager	Brun lera	0,65	17	
1046	Äldre odlingsmark med matjordslager	Brun lera	0,6	16	
1050	Äldre odlingsmark med matjordslager	Brun lera	0,7	16	
1054	Äldre odlingsmark med matjordslager	Brun lera	0,5	8	
1058	Äldre odlingsmark med matjordslager	Brun lera	0,5	15	
1062	Äldre odlingsmark med matjordslager	Brun lera	0,6	12	
1066	Äldre odlingsmark med matjordslager	Brun lera	0,6	11	
1070	Äldre odlingsmark med matjordslager	Brun lera	0,7	17	
1074	Äldre odlingsmark med matjordslager	Brun lera	0,7	18	
1078	Äldre odlingsmark med matjordslager	Brun lera	0,8	16	Härd A1086 (L2021:7).
1093	Äldre odlingsmark med matjordslager	Brun lera	0,7	13	
1097	Äldre odlingsmark med matjordslager	Brun lera	0,7	13	
1101	Äldre odlingsmark med matjordslager	Brun lera	0,7	16	
1105	Äldre odlingsmark med matjordslager	Brun lera	0,7	13	
1109	Före detta handelsträdgård	Brun lera	0,5	15	
1119	Före detta handelsträdgård	Brun lera	0,5	15	
1145	Före detta handelsträdgård	Brun lera	0,7	15	
1149	Före detta handelsträdgård	Brun lera	0,5	20	
1153	Före detta handelsträdgård	Brun lera	0,6	16	
1157	Före detta handelsträdgård	Brun lera	0,5	15	
1161	Före detta handelsträdgård	Brun lera	0,7	13	
1165	Före detta handelsträdgård	Brun lera	0,5	17	
1169	Före detta handelsträdgård	Brun lera	0,5	13	
1173	Före detta handelsträdgård	Brun lera	0,5	7	
1182	Före detta handelsträdgård	Brun lera	0,7	7	
1185	Före detta handelsträdgård	Brun lera	0,6	11	

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anl nr	Typ	Fyllning	Anmärkning	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Schakt
1086 (L2021:7)	Härd	Lera	Skärvig sten, sotlins i botten.	0,6	0,6	0,12	1078